

1950

۱۳۸۷/۱۰/۲۲
۱۳۸۷

دانشگاه کشاورزی
گروه اقتصاد کشاورزی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اقتصاد کشاورزی

عنوان:

برآورد تابع تقاضای اعتبارات صنایع تبدیلی روستایی و
بررسی کارایی آن

(مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی)

استاد راهنما

دکتر جعفر حقیقت

استاد مشاور

دکتر قادر دشتی

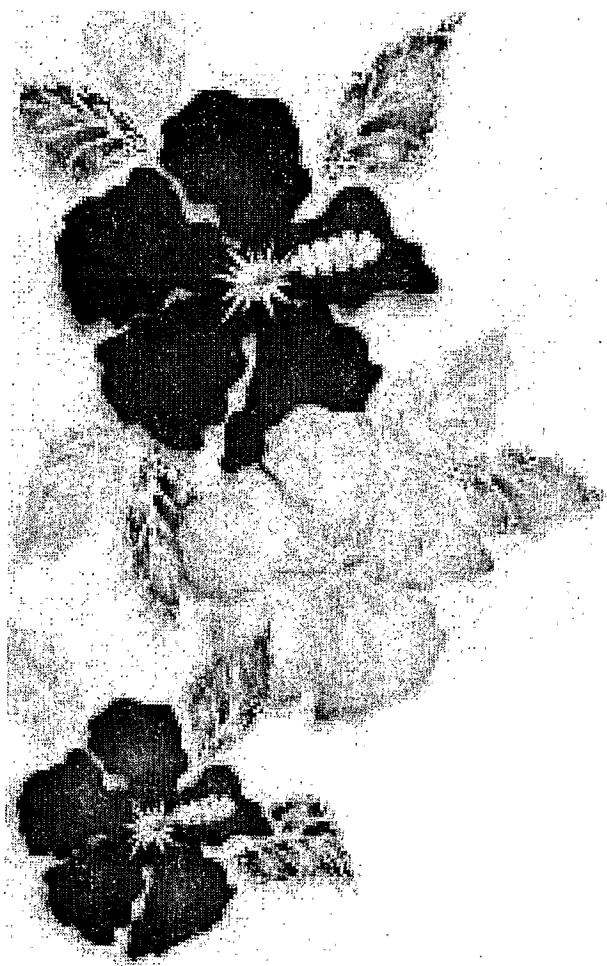
پژوهشگر

مریم رسولزاده

آبان ۱۳۸۷

۱۳۸۷ ۸۰۱ - ۵

۱۰۹۵۲۵

تقدیم به:
دو فرشته زندگی

پدر بزرگوارم

و

مادر مهربانم

تقدیر و تشکر

خداوند را به خاطر تمامی نعمتها و کمکهایش در تمامی مراحل زندگیم سپاسگذارم. بدون شک، بدون کمک و یاری او به هیچکدام از موفقیت‌های زندگیم نمی‌رسیدم. خداوندا از این که در طول دوران تحصیلم یاریم نمودی، تو را سپاس.

و با قدردانی از دو فرشته‌ای که، زندگیم را از وجودشان می‌دانم و تلاشهایم نتیجه گرمای دستان پدرم و مهر مادرم است. تنها کسانی که عشق بی‌کرانشان را بی‌دریغ ارزانی می‌دارند و با تشکر از خواهر و دو برادر عزیزم که همدمم بودند.

سپاس از تمامی معلمان زحمتکش که در دوران تحصیلم الفبای علم و ادب را به من آموختند و تمامی اساتید گرامی که مرا در دانش آموخته‌گیم یاریم کردند و تشکر ویژه از اساتید گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه تبریز که در طول تحصیلم در مقطع کارشناسی ارشد راهنماییم نمودند و آقای دکتر جعفر حقیقت، آقای دکتر قادر دشتی و دکتر حسین راحلی که راهنمایی، مشاوره و داوری پایاننامه اینجانب را به عهده داشتند و هم چنین از سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان شرقی به ویژه آقای ایاز برنو که در تهیه اطلاعات این تحقیق مرا کمک نمودند تشکر و قدردانی می‌کنم.

در پایان از همه دوستان و هم‌کلاسیه‌هایم که کمک، همراهی و مهربانی آنها در طول دوران تحصیلم همراهم بود سپاسگذاری می‌کنم.

با تشکر

مریم رسول‌زاده

پاییز ۱۳۸۷

نام خانوادگی: رسولزاده	نام: مریم
عنوان پایان نامه: برآورد تابع تقاضای اعتبارات صنایع تبدیلی روستایی و بررسی کارایی آن	
استاد راهنما: دکتر جعفر حقیقت	
استاد مشاور: دکتر قادر دشتی	
رشته: اقتصاد کشاورزی	مقطع: کارشناسی ارشد
دانشگاه: تبریز	گرایش: اقتصاد کشاورزی
تاریخ فارغ التحصیلی: آبان ۱۳۸۷	دانشکده: کشاورزی
	تعداد صفحه: ۱۰۵
کلمات کلیدی: استان آذربایجان شرقی، تابع تقاضای اعتبارات، کارایی، صنایع روستایی	
<p>چکیده: صنایع تبدیلی یکی از مهمترین فعالیتهای بخش کشاورزی است که گسترش آن به ویژه در مناطق روستایی سبب کاهش فقر، کاهش مهاجرت و ایجاد اشتغال در این مناطق خواهد شد. یکی از محدودیت‌های پیش روی توسعه این صنایع، مسئله دسترسی به اعتبارات است. بنابراین بررسی و شناسایی عوامل موثر بر تقاضای اعتبارات به توسعه این صنایع کمک شایانی نماید. برای برآورد تابع تقاضای اعتبارات در این تحقیق از مدل "تابع سود واحد محصول قیمت" استفاده شده است. نتایج برآورد تابع تقاضای اعتبارات نشان داد که با فرض ثابت بودن سایر شرایط چنانچه قیمت نهاده به میزان یک درصد افزایش یابد میزان تقاضا برای اعتبارات به میزان $1/46$ درصد کاهش می‌یابد. قیمت نهاده و ستاده روی میزان تقاضا برای اعتبارات عکس یکدیگر عمل می‌کنند، به این معنی که با افزایش قیمت محصول تقاضا برای اعتبارات افزایش یافته در حالی که با افزایش قیمت نهاده میزان تقاضا برای اعتبارات کاهش می‌یابد. ضرایب نیروی کار و میزان استفاده از ماشین‌آلات بیانگر آن است که با تغییر یک درصدی هر یک از متغیرهای فوق به ترتیب به میزان $1/22$ و $2/11$ درصد در جهت مثبت تقاضا برای اعتبارات ایجاد خواهد شد در حالی که ضریب سطح زیر بنای واحد تولیدی دارای علامت منفی می‌باشد. نتایج بررسی تاثیر نرخ سود تسهیلات بانکی روی میزان تقاضا برای اعتبارات نشان می‌دهد که هرچه نرخ سود تسهیلات بانکی پایین‌تر باشد تقاضا برای اعتبارات بیشتر خواهد بود. از طرف دیگر با افزایش نرخ سود تسهیلات بانکی، کشش تقاضا برای اعتبارات نسبت به قیمت واحد نهاده متغیر کاهشی و جهت کشش تقاضای اعتبارات نسبت به قیمت محصول عکس قیمت نهاده متغیر می‌باشد. نتایج برآورد کارایی مصرف اعتبارات نشان می‌دهد که تمامی تولیدکنندگان، اعتبارات را به شکل کارا مورد استفاده قرار نداده‌اند. به طوری که از کل اعتبارات مصرفی این صنایع، 142941 میلیون ریال آن مازاد بوده و به صورت غیر بهینه استفاده شده است. بنابراین به طور متوسط تولیدکنندگان، $73/8$ درصد از اعتبارات مصرفی خویش را به صورت مازاد و بیش از حد مورد نیاز به کار می‌برند. میانگین کارایی مصرف اعتبارات در 42 واحد مورد مطالعه، $46/7$ درصد بوده که نشان می‌دهد این واحدها در استفاده از وام‌های پرداختی کارا عمل نمی‌کنند. میانگین مازاد اعتبارات مصرفی معادل 514849 میلیون ریال بود که نشانگر بهره‌گیری غیر بهینه از آن می‌باشد.</p>	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: مقدمه	
۱	۱-۱- مقدمه
۲	۲-۱- بیان مسئله
۳	۳-۱- اهمیت و ضرورت مطالعه
۴	۴-۱- اهداف تحقیق
۴	۵-۱- سوالهای تحقیق
۴	۶-۱- روش تحقیق
۵	۷-۱- تعریف مفاهیم اختصاصی
۶	۸-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	
۷	۱-۲- مقدمه
۸	۲-۲- صنایع روستائی
۸	۱-۲-۲- تعریف صنایع روستائی
۱۲	۲-۲-۲- ویژگیهای صنایع روستائی
۱۶	۳-۲-۲- طبقه‌بندی صنایع روستائی
۱۶	۱-۳-۲-۲- طبقه بندی بر اساس نظامهای سازماندهی
۱۷	۲-۳-۲-۲- طبقه بندی بر اساس اندازه
۱۷	۳-۳-۲-۲- طبقه بندی بر اساس نوع محصول (محصولگرا)
۱۸	۴-۲-۲- روند تاریخی شکل‌گیری صنایع روستائی در ایران
۲۰	۵-۲-۲- ویژگیها و ساختار صنایع روستائی ایران
۲۵	۶-۲-۲- وضعیت صنایع روستائی استان آذربایجان شرقی
۲۵	۳-۲-۳- اعتبارات کشاورزی
۲۶	۱-۳-۲- تعریف اعتبارات کشاورزی
۲۷	۲-۳-۲- طبقه‌بندی تسهیلات بخش کشاورزی
۳۰	۳-۳-۲- تعریف اعتبار در اصطلاح امور بانکی
۳۱	۴-۲- تقاضا و تابع تقاضا

۳۱	..... ۲-۴-۱- تعریف تقاضا
۳۱	..... ۲-۴-۲- توابع معمولی تقاضا
۳۴	..... ۲-۴-۳- توابع تقاضای جبرانی
۳۵	..... ۲-۴-۴- به دست آوردن تابع تقاضا از تابع تولید
۳۶	..... ۲-۴-۴-۱- مزایای تئوری دوگانه
۳۷	..... ۲-۴-۴-۲- استخراج تابع سود از تابع تولید
۳۸	..... ۲-۴-۴-۳- تابع سود نرمال شده
۴۰	..... ۲-۴-۴-۴- استخراج تابع تقاضای عوامل از تابع سود
۴۳	..... ۲-۴-۴-۵- محدودیتهای روش تابع سود
۴۴	..... ۲-۵-۵- کارائی
۴۴	..... ۲-۵-۱- کارائی و انواع آن
۴۶	..... ۲-۵-۲- کارائی X و کارائی Y
۴۷	..... ۲-۵-۳- معیار پیشنهادی کاپ و تیمر برای محاسبه کارائی
۴۹	..... ۲-۶-۶- پیشینه تحقیق :
۴۹	..... ۲-۶-۱- مطالعات انجام شده در داخل کشور
۵۴	..... ۲-۶-۲- مطالعات خارج از کشور

فصل سوم: مواد و روشها

۶۲	..... ۳-۱- مقدمه
۶۳	..... ۳-۲- تابع تقاضای اعتبارات
۷۰	..... ۳-۳- تابع سود و توابع تقاضای عوامل تولید
۷۲	..... ۳-۴- توابع تولید مورد استفاده در بخش کشاورزی
۷۷	..... ۳-۵- مدل مورد استفاده برای تعیین تابع تقاضای اعتبار
۸۰	..... ۳-۶- معیار پیشنهادی کاپ و تیمر برای محاسبه کارائی

فصل چهارم: نتایج و بحث

- ۸۲-۱-۴- مقدمه.....
- ۸۲-۲-۴- بخش اول: برآورد تابع تقاضای اعتبارات.....
- ۸۹-۱-۲-۴- نرخ کارمزد و تاثیر آن روی تقاضا برای اعتبار.....
- ۹۴-۳-۴- بخش دوم: برآورد کارائی مصرف اعتبارات.....

فصل پنجم: جمع بندی و پیشنهادات

- ۹۷-۱-۵- مقدمه.....
- ۹۸-۲-۵- نتیجه گیری و پیشنهادات.....
- ۹۸-۱-۲-۵- نتایج.....
- ۹۸-۱-۱-۲-۵- تقاضای اعتبارات.....
- ۹۹-۲-۱-۲-۵- کارائی اعتبارات.....
- ۱۰۰-۲-۲-۵- پیشنهادات.....
- ۱۰۰-۱-۲-۲-۵- تقاضای اعتبارات.....
- ۱۰۱-۲-۲-۲-۵- کارائی مصرف اعتبارات.....

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۰.....	جدول (۱-۲) تعریف صنایع کوچک در کشورهای منتخب.....
۱۴.....	جدول (۲-۲) سهم صنایع کوچک در صادرات، اشتغال، تولید و تعداد کارگاههای صنعتی در کشورهای منتخب.....
۱۷.....	جدول (۳-۲) طبقه‌بندی صنایع روستائی براساس نظامهای سازماندهی.....
۲۲.....	جدول (۴-۲) مقایسه سرمایه بری هر واحد تولیدی در صنایع کشور و صنایع روستائی (میلیون ریال).....
۲۲.....	جدول (۵-۲) مقایسه متوسط سرمایه‌بری هر اشتغال در صنایع روستائی (میلیون ریال).....
۲۳.....	جدول (۶-۲) تعداد پروانه‌ای تولید، اشتغال و سرمایه‌گذاری طی سالهای ۷۹-۱۳۷۵ (میلیون ریال).....
۲۴.....	جدول (۷-۲) پروانه‌های تولید، اشتغال و سرمایه‌گذاری در صنایع روستائی طی سالهای ۷۹-۱۳۷۵ (میلیون ریال).....
۸۳.....	جدول (۱-۴) نتایج حاصل از برآورد تابع تولید.....
۸۵.....	جدول (۲-۴) نتایج تخمین تابع سود هر واحد محصول-قیمت با استفاده از روش حداقل مربعات مقید.....
۸۶.....	جدول شماره (۳-۴) نتایج تخمین تابع سرمایه شخصی تولید کننده.....
۸۷.....	جدول (۴-۴) اطلاعات مربوط به تخمین همزمان دو تابع سود و تقاضای نهاد متغیر و تخمین تابع سرمایه شخصی.....
۹۱.....	جدول (۵-۴) تخمین همزمان دو تابع سود واحد محصول قیمت و تابع تقاضای نهاد متغیر با نرخ کارمزد ۱۱ تا ۲۰ درصد.....
۹۳.....	جدول (۶-۴) برآورد تابع تقاضای اعتبار با نرخ کارمزد متفاوت.....
۹۵.....	جدول شماره (۷-۴) نتایج تخمین تابع تولید تولیدکنندگان بهره‌مند از اعتبارات.....
۹۵.....	جدول شماره (۸-۴) مقادیر کارائی تولیدکنندگان در استفاده از اعتبارات پرداختی توسط بانکها.....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۴۶	نمودار (۱-۲). کارائی فارل .....
۶۵	نمودار (۱-۳): منحی امکانات درآمدی .....
۶۵	منحی (۲-۳): منحی های بی تفاوتی همراه با خط بودجه .....
۶۶	نمودار (۳-۳): رتبه بندی پروژه ها بر اساس ارزش فعلی آنها .....
۶۷	نمودار (۴-۳): تقاضای اعتبارات بر حسب نرخ بهره .....

فصل اول

مقدمه

بخش کشاورزی ایران با وجود این که از نظر تولید همواره یکی از بخش‌های مهم اقتصاد کشور محسوب می‌شود لیکن از نظر میزان تشکیل سرمایه در آن در مقایسه با عملکرد و ظرفیت‌های این بخش و نیز در مقایسه با سایر بخش‌ها قابل توجه نبوده است.

یکی از بخش‌های مهم در کشاورزی صنایع تبدیلی و غذایی است، صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی با هدف جلوگیری از ضایعات و افزایش ارزش افزوده سهم مهمی در رشد اقتصادی این بخش دارد. از همین رو توسعه صنایع تبدیلی می‌تواند نقش شایان توجهی در این زمینه داشته باشد. گسترش این صنایع به ویژه در مناطق روستایی سبب کاهش فقر، کاهش مهاجرت و ایجاد اشتغال در این مناطق خواهد شد. صنایع غذایی و تبدیلی روستایی به صناعی گفته می‌شود که معمولاً اشتغال زیر ۵۰ نفر را دارا می‌باشند و در اطراف روستاها تاسیس می‌شوند. (نجفی و سلیمانی‌پور، ۱۳۷۵)

یکی از محدودیت‌های پیش روی توسعه این صنایع، محدودیت دسترسی به اعتبارات است. بنابراین به دست آوردن عوامل موثر بر تقاضای اعتبارات و تعیین حساسیت هر کدام از این عوامل می‌تواند برای تعیین نیاز این صنایع به اعتبارات کمک شایانی داشته باشد. بنابراین برآورد تابع تقاضای اعتبارات برای صنایع روستایی می‌تواند نیاز این بخش و عوامل موثر بر آن را مشخص نموده و برای افزایش سرمایه‌گذاری بر روی این صنایع موثر واقع شود. هدایت و حمایت‌های هدفمند از صنایع تبدیلی و تکمیلی به ویژه صنایع غذایی موجب توسعه پایدار در بخش کشاورزی می‌شود.

۱-۲- بیان مسئله

یکی از راههای رشد بخش کشاورزی و در نتیجه آن رشد اقتصادی هر کشوری به ویژه در کشورهای جهان سوم توجه به صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی با هدف جلوگیری از ضایعات، افزایش ارزش افزوده و توسعه این صنایع است. این صنایع به دلیل خصوصیت کاربر بودن و امکان ایجاد آن‌ها در مناطق روستایی و کشاورزی می‌تواند سبب جذب نیروی کار مازاد مناطق روستایی و رشد این بخش شود.

تحول بخش کشاورزی، وابسته به تحول صنعت، به ویژه صنایع تبدیلی کشاورزی در مناطق روستایی است. این صنایع با تکیه بر توانمندی‌ها و شایستگی‌های موجود در روستاها و بخش کشاورزی همواره، نقش موثر و تعیین کننده‌ای در جهت ایجاد اشتغال و درآمد برای نیروهای مازاد در بخش کشاورزی، افزایش ارزش افزوده محصولات کشاورزی و هم چنین کاهش ضایعات محصولات کشاورزی ایفا می‌کنند و زمینه‌های آماده سازی و بهسازی نیروی انسانی ماهر و تربیت نیروهای کارآفرین را در محیط روستایی، فراهم می‌آورد (دهقانیان و همکاران، ۱۳۸۴).

از سویی فعالیت‌های صنعتی اشتغال‌زا که فعالیت‌های خارج از مزرعه نامیده می‌شود، به عنوان فرصت‌های تکمیلی اشتغال، تولید و افزایش درآمد خانوارهای روستایی، همواره مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه بوده است (دهقانیان و همکاران، ۱۳۸۴).

بنابراین به دست آوردن تقاضای اعتبار مورد نیاز و مطالعه در مورد نیاز به سرمایه در این صنایع و نقش بازار مالی در این خصوص می‌تواند کمک شایانی برای تاسیس این صنایع و بررسی مشکلات مربوط به آن باشد. مطالعه حاضر درصدد بررسی بازار سرمایه این صنایع به صورت موردی در استان آذربایجان شرقی می‌باشد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت مطالعه

یکی از سیاستهای مربوط برای توسعه بخش کشاورزی، مسئله سرمایه و افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش و راه‌های تامین سرمایه آن می‌باشد، در بخش کشاورزی به خاطر تنگناهای ساختاری و کمبود امکانات مالی اکثر بهره‌برداران، مسائل مربوط به سرمایه و سرمایه‌گذاری به عنوان یک عامل بازدارنده در رشد آن محسوب می‌گردد. (سلیمانی‌پور، ۱۳۷۴)

تامین مالی بخش کشاورزی سبب توسعه این بخش خواهد شد. یکی از مسائل مهم در این بخش تبدیل محصولات کشاورزی و فرآوری آنان می‌باشد که سبب کاهش ضایعات محصولات و ایجاد اشتغال خواهد شد. ایجاد این صنایع به ویژه در مناطق روستائی فواید بسیاری همان طور که در مقدمه مطرح شد خواهد داشت. بنابراین تامین مالی این صنایع برای رشد و توسعه آنها که سبب کاهش ضایعات، اشتغال‌زائی و کاهش مهاجرت خواهد شد ضروری و مهم می‌باشد. چون توسعه صنایع روستائی که صنایع کوچک هستند نیاز به حمایت دولت دارد و با توجه به فواید این صنایع برای مناطق روستائی بنابراین بررسی و شناسائی عوامل موثر بر تقاضای اعتبارات و میزان نیاز به اعتبار برای این صنایع ضروری می‌باشد.

۱-۴- اهداف تحقیق

هدف اصلی مطالعه حاضر برآورد تابع تقاضای اعتبارات صنایع تبدیلی روستائی در استان آذربایجان شرقی می‌باشد و در این راستا اهداف فرعی تحقیق حاضر عبارتند از:

الف) بررسی کشش تقاضای اعتبارات با در نظر گرفتن نرخ سود تسهیلات بانکی، قیمت محصول و

قیمت نهاده‌ها

ب) به دست آوردن کارایی مصرف اعتبارات

۱-۵- سوال‌های تحقیق

در این تحقیق تلاش می‌شود تا با برآورد تابع تقاضای اعتبارات برای صنایع تبدیلی روستائی در استان آذربایجان شرقی به سوالات زیر پاسخ داده شود:

- چه عواملی در تقاضای اعتبارات توسط واحدهای صنایع تبدیلی روستایی آذربایجان شرقی موثر است؟

- مقدار تقاضای اعتبارات به طور متوسط در صنایع روستائی استان چه مقدار می‌باشد؟

- کارایی مصرف اعتبارات پرداختی در این صنایع چقدر است؟

۱-۶- روش تحقیق

روش تحقیق و شیوه بررسی در این پایان نامه، روش تحقیق کتابخانه‌ای می‌باشد. برای برآورد تابع تقاضا برپایه یک سری مبانی نظری، از مدل‌های اقتصادسنجی استفاده می‌شود. برای برآورد تابع تقاضای اعتبارات داده‌های آماری مربوط به ۴۲ کارخانه صنایع روستائی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۶ بهره گرفته می‌شود. این داده‌ها با مراجعه به سازمان جهاد کشاورزی این استان جمع‌آوری شده است.

۱-۷- تعریف مفاهیم اختصاصی

تابع تقاضا: تابع تقاضا تابعی است که انتخاب بهینه مقادیر مورد نظر را به مقادیر مختلف قیمت و درآمد ارتباط می‌دهد.

اعتبارات کشاورزی: اعتبارات کشاورزی عبارت است از واگذاری قسمتی از منابع قابل توزیع بانک یا موسسه اعتبار دهنده، که پس از بررسی و تشخیص نیاز واقعی متقاضی، به شخص کشاورز و

وعده تسلیم آن در آینده یا تعهد به انجام تعهداتی که شخص اعتبارگیرنده در قبال دریافت به موجب پیمان یا قراردادی که در موقع اخذ اعتبار بسته می‌شود، متعهد به انجام آن می‌گردد پرداخت می‌گردد. صنایع تبدیلی: به صنایعی اطلاق می‌گردد که به فرآوری و عمل آوری مواد نباتی و حیوانی (زراعی، باغی، شیلاتی، دام و طیور، جنگل و مرتع) می‌پردازند. این فرآوری و عمل آوری باید در برگیرنده تغییرات فیزیکی، شیمیائی، نگهداری، بسته بندی و توزیع می‌باشد (سلیمانی‌پور، ۱۳۷۴).

صنایع کوچک تبدیلی روستایی: به صنایعی که ارتباط مستقیم و تنگاتنگ با زیر بخش‌های مختلف کشاورزی داشته باشند اطلاق می‌شود. این صنایع متکی بر انواع فرآورده‌ها و محصولات در روستا می‌باشند و فرآورده‌ها و محصولات کشاورزی و دامی به عنوان ماده اولیه در فرآیند تولیدات تبدیلی آن‌ها به مصرف می‌رسند و می‌توانند سرمایه‌های اندک محلی را جذب کنند. صنایع لبنیات سازی، رب گوجه فرنگی و تهیه خشکبار به عنوان مصادیق این صنایع ذکر شده است. صنایع کوچک به واحدهایی اطلاق می‌گردند که تعداد شاغلین مستقیم در آن‌ها کمتر از ۵۰ نفر باشند (طاهرخانی، ۱۳۷۹).

کارائی: نسبت بازده واقعی به دست آمده به بازدهی استاندارد تعیین شده (مورد انتظار) کارائی یا راندمان است یا در واقع نسبت مقدار کاری که انجام می‌شود به مقدار کاری که باید انجام شود (ابطحی و کاظمی، ۱۳۷۹).

۱-۸- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای نیل به اهداف تحقیق با استفاده از داده‌های آماری مقطع زمانی مربوط به سال ۱۳۸۶ و با بهره‌گیری از تکنیک‌های اقتصادسنجی به برآورد تابع تقاضای اعتبارات پرداخته می‌شود که برای انجام آن از نرم افزار Eviews استفاده می‌گردد، ابتدا به برآورد تابع تولید برای داده‌ها پرداخته شده و سپس به روش غیر مستقیم تابع تقاضای اعتبارات برآورد گردیده است برای انجام این کار از مدل "تابع سود واحد محصول قیمت" استفاده شد. آنگاه با استفاده از ضرایب به دست آمده به بررسی میزان حساسیت عوامل موثر بر تقاضای اعتبارات در صنایع روستایی پرداخته می‌شود. در برآورد کارایی هم از تکنیک‌های اقتصادسنجی مربوطه استفاده و ابتدا به برآورد تابع تولید پرداخته و سپس از معیار پیشنهادی کاپ و تیمر برای برآورد کارایی استفاده شده است.

فصل دوم

مبانی نظری

۱-۲- مقدمه

ایجاد و گسترش صنایع در مناطق روستایی و طرح آن به عنوان یک فرآیند تولیدی گسترده در جایگاه مکمل و پشتیبان بخش کشاورزی و افزایش درآمد شاغلان این بخش از یک طرف و جانشینی نیرومند برای جذب نیروی کار مازاد بخش کشاورزی در مناطق روستایی از طرف دیگر، از جمله اهداف عمده ایجاد صنعت روستایی می‌باشد. گسترش صنعت در روستاها عاملی در جهت متحول شدن ساختار اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود (فرهادیان و فرهادیان، ۱۳۸۲). از سوی دیگر صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی با هدف جلوگیری از ضایعات و افزایش ارزش افزوده، سهم مهمی در رشد اقتصادی این بخش دارا می‌باشند. لذا توسعه صنایع تبدیلی می‌تواند نقش قابل توجهی در این زمینه داشته باشد، علاوه بر این، گسترش صنایع در مناطق روستایی دارای کارکردهای مختلفی چون ایجاد اشتغال و درآمد غیر زراعی است که فقر روستایی را کاهش و از مهاجرت بی‌رویه به مناطق شهری جلوگیری می‌کند. (رحیمی، ۱۳۸۳).

صنایع روستایی از یکسو قابلیت ارتقای چشمگیری داشته و از سوی دیگر صناعی که مواد اولیه آنها از بخش کشاورزی تأمین می‌شود، استعداد برقراری ارتباط را بین تولید بخش کشاورزی و بخش صنعت دارند و موجب توسعه متعادل و متوازن این دو بخش می‌شوند (چیدری و زارع، ۱۳۷۹). لذا سرمایه‌گذاری و توسعه این صنایع از اهمیت خاص خود برخوردار است. اما یکی از محدودیت‌های موجود در مسیر توسعه این صنایع محدودیت در دسترسی به اعتبارات است.

در مجموع ایجاد و گسترش صنایع روستایی با توجه به نقشی که در توسعه روستاها دارد به عنوان بهترین راه حل در راستای تحقق مواردی از قبیل ایجاد و گسترش صنعت در مناطق روستایی کشور، افزایش درآمد روستاییان، جذب نیروی مازاد بخش کشاورزی، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان، برقراری تعادل اقتصادی بین مناطق شهری و مناطق روستایی، استفاده بهینه از محصولات دامی و زراعی، تأمین و تولید بخشی از کالاهای مورد نیاز کشور، ایجاد زمینه لازم جهت رشد ابتکارات، خلاقیت و شکوفایی استعداد روستائیان، تأمین قطعات و کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز

کارخانجات بزرگ، حرکت در مسیر نیل به رونق اقتصادی از طریق بازگشت ارزش افزوده محصولات کشاورزی تبدیلی، افزایش صادرات غیرنفتی و مشارکت روستائیان در امر تولید، صادرات و همچنین زمینه های اقتصادی و اجتماعی به شمار می آید (سازمان جهاد کشاورزی، ۱۳۸۴).

با توجه به مطالب فوق، ضرورت مطالعه راجع به بررسی جایگاه صنایع کوچک در توسعه روستایی و سرمایه گذاری در این صنایع و اعتبارات مورد نیاز در این خصوص جهت توسعه و پیشرفت آن بیش از پیش احساس می شود. تحقیق حاضر در این راستا و با هدف برآورد تابع تقاضای اعتبارات مورد نیاز این صنایع و بررسی کارائی آن در استان آذربایجان شرقی انجام می شود. در این فصل به ترتیب توضیحات کلی در مورد صنایع روستائی، اعتبارات، تقاضا و تابع تقاضا و کارائی پرداخته و در انتها نیز به تحقیقات گذشته در این زمینه اشاره می شود.

۲-۲- صنایع روستائی^۱

صنایع روستائی در واقع صناعی هستند که در مناطق یا مراکز روستایی مستقر شده و عمدتاً از نیروی کار روستائی استفاده می کنند. عموماً پیوندهای بازاری این صنایع از لحاظ جغرافیائی محدود است. در واقع این صنایع از مواد خام یا تولیدات محلی (کشاورزی، جنگلی یا معدنی) استفاده کرده و معمولاً تولیدات آنها به بازارهای محلی عرضه می شود.

۲-۲-۱- تعریف صنایع روستائی

صنایع کوچک که عمدتاً حالت کارگاهی دارد و علاوه بر شهرها قابل استقرار در روستاها نیز می باشد، در مقایسه با صنایع بزرگ به نیروی انسانی کمتر، تجهیزات و وسایل محدودتر و سرمایه گذاری کمتری نیاز دارد. در این رشته از صنعت بخشی از تولید توسط ماشین و قسمتی دیگر توسط نیروی کار انجام می شود.

طاهرخانی (۱۳۷۹) بر این باور است که تعاریف گوناگون موجود در رابطه با موضوع، نشان دهنده این است که محدوده صنایع کوچک هنوز بدرستی تعیین نشده است. لذا مسئله نسبی بودن صنایع